

MUSEUM2025 – et forskningsprogram for museene

Bakgrunn, formål og omfang

Museenes samfunnsrolle, slik den beskrives i *Framtidas museum*, ligger «i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser». Videre understrekes det at «Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid». I museenes oppdrag ligger et ansvar for å identifisere og respondere på samfunnets behov.

Globale endringsprosesser knyttet til klima, migrasjon, og teknologi stiller dagens samfunn overfor krevende utfordringer. Museene er en helt sentral arena for å integrere humanistiske og kulturelle perspektiv i den offentlige diskusjon og meningsdanning om slike endringsprosesser. Ingen andre forskningsinstitusjoner i samfunnet har en tilsvarende direkte formidlingskanal ut til brede lag av befolkningen, til skolelever og til grupper som omfattes av satsninger på inkludering og involvering. Museene støtter «opp under utviklingen av demokrati, samfunn og meningsdanning og er en essensiell del av infrastrukturen for en åpen og opplyst samtale, tuftet på den enkeltes rett til å ytre seg fritt og ha tilgang til et mangfold av informasjon», slik det formuleres i Humaniorameldingen. Forskning og kunnskapsutvikling er en forutsetning for at museene skal kunne fungere som demokratiske møteplasser. Norske museer er helt i verdenstoppen når det gjelder museumsbesøk per innbygger med omlag 11 millioner besøkende i året. Museene er også viktige for turisme og kulturnæring. Deltakende prosjekter i Museum2025 skal bidra med ny, forskningsbasert kunnskap som skal munne ut i formidling og styrke museene som premissleverandører for en åpen og kritisk offentlighet.

Museene skiller seg fra andre kunnskapsinstitusjoner ved at de har store og verdifulle samlinger, og det eksisterer bred samfunnsmessig og politisk enighet om hvor viktige slike samlinger er. Museenes samlinger knytter oss til fortid; de er naturarv, kulturarv og kunnskapsarv. Samlinger er også vesentlige i nåtid, de fungerer som viktige verktøy i ulike samfunnsmessige sammenhenger, som det å fremme demokrati, tilhørighet og kulturnæring. Museenes samlinger har vi dessuten bare til låns, de skal bevares for kommende generasjoner og framtida. Det er bred enighet om at forskning er en forutsetning for faglig kvalifisert innsamling, forvaltning og formidling av samlingene. Museumsansatte har inngående kunnskaper om og forutsetninger for å forske på relevante tema og problemstillinger knyttet til samlingene. Samlingenes kvalitet og samfunnsrelevans styrkes av en kontinuerlig kunnskapsutvikling knyttet til objektene, og dette gjøres best av dem som arbeider tett på samlingene og som ser forskningen i sammenheng med forvaltning og formidling. Det er et uttalt mål at deltakere i forskningsprogrammet skal føre til kritisk, reflektert bruk av og økt kvalitet i forvaltning av samlingene.

Forskningsprogrammet Museum2025 baserer seg på museumsforskningens nærhet til formidling og til samlingsforvaltning. Museumsmeldingen formulerte en tydelig ambisjon for arbeidet med forskning i museene, uten at dette har medført større, samordnede satsninger. Fra 2013 har Norges museumsforbund hatt økt fokus på forskning. I 2015 ble *Norsk museumstidsskrift* etablert, og i 2019 skal museene innlemmes i systemet for forskningsregistrering (Cristin). Humaniorameldingen, som ble lagt frem våren 2017, understreker museenes rolle som kunnskaps- og læringsinstitusjoner, og at behovet for «forskningsmidler som er tilpasset [ABM] institusjonenes egenart og kapasitet» skal vurderes.

Museum2025 er et formidlings- og forvaltningsrettet forskningsprogram som vil styrke museene i utøvelsen av sitt samfunnsoppdrag som sentrale, offentlige steder for debatt og kritisk refleksjon om presserende samfunnsutfordringer.

For å styrke kunnskapsoppbygging i museene foreslår Norges museumsforbund at det etableres et forskningsprogram av seks års varighet. Programperioden foreslås delt inn i to perioder fra 2020-2022 og 2023-2025. Programmet skal omfatte kultur- og naturhistoriske museer og kunstmuseer. Organisatorisk forankring kan være i for eksempel Norges forskningsråd eller Norsk kulturråd. Et viktig mål er å øke forskningskompetansen ved museene, samt å øke museumsforskningens synlighet i nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer innen 2025.

Museum2025 tematiserer presserende samfunnsutfordringer, og nedenfor angis tre tematiske områder for forskningsprogrammets første 3-årsperiode. Det er en forutsetning at deltakende prosjekter knytter forskning tett til formidling og/eller innsamling og samlingsforvaltning. Gjennom de to programperiodene skal det skapes ny, forskningsbasert kunnskap om museenes arbeidsområder, slik at både kunnskapsgrunnlaget og den samfunnsrelevante formidlingen ved museene styrkes.

Temaområde I: Frihet/Framtid

Frihet er en grunnleggende rettighet og verdi i vårt samfunn. Vitenskapens fremskritt og teknologiske nyvinninger har satt mennesket i stand til å frigjøre seg fra mange begrensninger, både fra naturens og kulturens side. Samtidig er våre friheter ekstremt ressurs- og energikrevende. Bruken av fossilt brensel er så innbakt i våre liv at vi knapt tenker over det: Den er i transportmidler, klær, hus og mye av det vi omgir oss med. Hadde vi verdsatt friheten til å mene, ytre, eller forme identitet like høyt om vi ikke hadde hatt tilgang til oppvarmede hus, rent vann, effektiv transport eller en overflod av mat, klær, ting og tjenester?

Mange museumssamlinger har kommet til med det moderne samfunnets fremvekst. Gjenstander fra eldre bondekultur ble stilt i kontrast til den nye tid og de nye friheter, og i museenes samlinger finnes mange fortellinger om frihet og ufrihet. Frihetsbegrepet har i seg et løfte om en bedre fremtid og en tro på at frie mennesket er bedre skikket til å ta gode valg, til å opptre demokratisk, rasjonelt og sivilisert. Gjennom historien har vi blitt stadig friere, men samtidig har frihetens mørke sider trådt tydelig frem og synliggjort en global ujevn fordeling. Krig, terror og klimaforandring har ført til økende migrasjon. Om hele jordas befolkning skulle nytt de samme friheter og bekvemmeligheter som oss, så ville ikke kloden tålt det. Den globale skjevfordelingen av energi, av vann og mat, tydeliggjør at ikke alle kan nyte de friheter vi har i dag, og at vi i fremtiden må innskrenke de vi har i dag. Med utgangspunkt i kunst-, kultur- og naturhistoriske samlinger kan frihetsbegrepet formidles og debatteres på vidt forskjellige måter, både med samtidige, fremtidige og historiske perspektiv. Kultur- og naturhistorie, kunst- og kunstindustri kan på ulike måter stimulere til påkrevde og bred offentlig debatt om hvordan vi kan forstå og forvalte frihet i møte med fremtiden.

Temaområdet vil samle prosjekter som problematiserer frihet og framtid: hvordan har frihet artet seg historisk, hvordan kan museene formidle frihet? Hvordan har friheters positive og negative konsekvenser virket sammen, hvordan kan lokal frihet ses i lys av globale forhold? Frihet er det beste vi har, kan det tenkes at det også er det verste? Hvordan har frihetsbegrepet virket inn i kulturelle ekskluderings- og inkluderingspraksiser, og hvordan har frihetsutøvelse vært betinget av og i sin tur påvirket natur? Med frihet følger ansvar, men hvem og hva har vi ansvar for? Hvordan vil frihet arte seg i fremtiden?

Temaområde II: Store ting/Mange tider

Museenes samlinger gir oss tilgang til fortiden. Fortidas gjenstander forankrer og konkretiserer det vi ikke lenger kan se, og med gjenstander kan museene skape forbindelser mellom fortid, nåtid og fremtid. Ulike tidsforståelser blir særlig tydelige med store museumsgjenstander som kulturhistoriske bygninger, fartøy, kulturlandskap eller teknisk-industrielle gjenstander og anlegg. De store objektene strekker seg ut i tid og rom, de rommer noe mer enn det vi ser i øyeblikket, og de er eksponert for klimapåvirkning. Mange fortider har utspilt seg i og rundt tingene, både før og etter at de ble del av en samling. Mange forskjellige folk og miljøer har vært knyttet til dem, og forvaltningsregimer og formidlingsopplegg har forandret seg over tid. Museene har fremtidsfokus i sin omgang med de store tingene, de skal bevares for lang tid, aller helst «for evigheten». Klimaforandringer blir særlig tydelig med de store objektene: i et våtere og varmere klima truer alger og sopp, bakterier og insekter med å ødelegge tingene, som er vår tilgang til fortid.

Fortiden er museenes tid, men museene gjør også fremtider tilstedeværende og virksomme i nåtiden. Dagens klimautfordringer setter enorme tidsspenn i spill, som det at våre handlinger i fortid og nåtid vil få konsekvenser som strekker seg hundretusener av år fremover. I møte med dagens store samfunnsutfordringer kan museene bidra til å sette i gang kritiske, offentlige refleksjoner om fortid, nåtid og fremtid. Fremtidalternativer kan være lettere å forstå når de settes i forbindelse med et mangfold av fortider. Store kunst- og kunstindustrielle gjenstander er også velegnede innganger til tid: hva slags fortider, nåtider og fremtider, og hvilke tidsforbindelser kan fremkalles og formidles med kunst? Museene er eksperter på tid, og kunst- og kunstindustrimuseer og kultur- og naturhistoriske museer kan bidra til en nødvendig, bred offentlig diskusjon om framtid ved å problematisere, forske på og formidle vårt forhold til tider.

Deltema-området vil samle prosjekter som problematiserer tid og gjenstander. Hvilke tidsdimensjoner ligger i museenes nåværende eller tidligere forvaltningsregimer? Hvordan skal museet bevare gjenstander for fremtiden, hvordan har de forvaltet og hvordan bør de forvalte kunnskap og immaterielle håndverkstradisjoner? Hvordan har de store museumsgjenstandene blitt formidlet, og hvordan kan de brukes i nyskapende formidling og stimulere til kritisk refleksjon om tid?

Temaområde III: Blå skifter

I dag snakkes det om det grønne skiftet – i entallsform og med vekt på det historisk enestående i de omstillinger vi står ovenfor. Men brå endring og kreativ omstilling er ikke noe nytt, og kanskje aller minst for kystbefolkningen som gjennom historien har foretatt mange *blå skifter*. Sett fra verdensrommet er kloden blå, omtrent 70 % av overflaten er dekket av vann. Norge rår over havområder 5-6 ganger større enn landterritoriet vårt og hadde vi strukket ut kystlinjen hadde den rukket omtrent to ganger rundt jorda. Gjennom tidene har vi hentet store ressurser fra havet, og mye av den fremtidsrettede forskning og næringsutvikling retter seg inn mot havet. Men løsninger på morgendagens problemer kan ikke bare være teknologiske og industrielle, de må også inkludere kunst og kultur.

Mange museer har samlinger relatert til hav og kystkultur, samlinger som gir innganger til å forstå samspill mellom menneske og natur. Museenes styrke er at de går bredere ut enn de næringspolitiske og teknovitenskapelige satsninger, og de kan belyse hvordan kulturelle, sosiale og historiske dimensjoner spiller inn når endring skjer. Havet har satt kystsamfunnene på mange og harde prøver: noen muligheter forsvinner, andre dukker opp, og kystsamfunn har årtusenlang trening i omfattende endring, tilpassing til ressurstilgang og erfaringsoverføring til nye næringer. Museene er eksperter på å identifisere og formidle menneskelig endring og

historisk ulikhet. Ved å forske på og formidle endring kan museene bidra til å synliggjøre forandring som et grunnleggende kjennetegn ved menneskets forhold til natur.

Temaområdet vil inkludere prosjekter som problematiserer menneskelig endringsvilje og endringsevne i møte og samspill med hav og kyst, med utgangspunkt i kulturvitenskapelige perspektiv. Havet gir ressurser og tilbyr transportvei, det har tatt liv og gitt liv, det har vært åsted for eventyr, det har gitt opphav til kunnskap og forestillinger. Museene kan bidra i offentlige diskusjoner om endring, og gi kunst og kultur en naturlig plass i debatter om hvordan vi forholder oss til og forvalter våre naturressurser. Hvordan har menneskets forhold til endring endret seg gjennom historien? Hvordan har natur og kultur, forestillinger og tro, kunnskap og teknologi virket sammen i forskjellige blå skifter? Hvordan kan tidligere endringshistorier bidra til nåtidige og fremtidige tilnærminger til hav- og kystnæring?